

Ana M. Vujović*†

Učiteljski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Srbija

FRANKOFONE KULTURNE MANIFESTACIJE I MEDIJI

Stručni rad
UDC 316.7
UDC 930.85

U savremenom svetu sve više se govori o višejezičnosti i multikulturalnosti kao osnovnim odlikama gotovo svih modernih društava. Cilj ovog rada je da se najpre istraži i ukratko objasni pojam kulturne raznolikosti i predoči njegov značaj za razvoj demokratije i kreativnih potencijala čovečanstva, a potom da se u tom smislu predstavi delovanje Međunarodne organizacije frankofonije kao jednog od najboljih primera raznolikosti, i to u svakom smislu: jezičkom, kulturnom, ekonomskom, političkom, verskom itd. Rezultat ovog istraživanja je dolaženje do podataka o najvažnijim izdavačkim poduhvatima i kulturnim manifestacijama frankofonije, kao i o frankofonim medijima čiji je zadatak da širu svetsku javnost informišu o najvažnijim aktivnostima i uspesima kulturnih stvaralaca iz raznih frankofonih zemalja. Imajući u vidu osnovne ideje i načela Frankofonije koji se odnose na očuvanje raznolikosti i jezičkih i kulturnih identiteta svih, posebno malih naroda, u zaključku ukazujemo da je u interesu naše zemlje da aktivnije učestvuje u raznim projektima Međunarodne organizacije frankofonije.

Ključne reči: frankofonija, kulturna raznolikost, kulturne manifestacije, mediji.

1. Pojam kulturne raznolikosti

Pojam kulturne raznolikosti /*diversité culturelle*/, uz distanciranje i kasnije odvajanje, nastao je iz pojma kulturne izuzetnosti /*exception culturelle*/, koji se razvija još od sredine osamdesetih godina 20. veka. Još 1988. godine generalni sekretar OUN Havijer Perez de Kueljar /Javier Pérez de Cuéllar/, zajedno sa generalnim direktorom Uneska Federikom Majorom /Federico Mayor/, objavio je početak „Svetske decenije kulturnog razvoja“. Tada je uočeno da mnogi naponi u vezi sa napretkom ne uspeavaju, jer u obzir nije uzet ljudski faktor: razlike među ljudima u verovanjima, vrednostima, motivisanosti itd. Po završetku hladnog rata, ne prestaju, nažalost, ratni sukobi širom sveta, zasnovani najčešće na nepoštovanju drugih i njihovog prava na različitost. Sve ovo utvrđuje veliki deo međunarodne zajednice u uverenju da se više ne smeju ignorisati kulturne raznolikosti, jer to samo

* Učiteljski fakultet u Beogradu, Kraljice Natalije 43, 11000 Beograd, Srbija; e-mail: ana.vujovic@uf.bg.ac.rs

† Ovaj rad je deo istraživanja na projektu koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije pod nazivom *Koncepcije i strategije obezbeđivanja kvaliteta bazičnog obrazovanja i vaspitanja*, evidencioni broj 179020D.

ugrožava svetski mir, ograničava kreativni potencijal čovečanstva i vodi ga u neizvesnu budućnost. Uz borbu za priznavanje prava na kulturnu različitost, vodila se od početka i borba za očuvanje sveta u kojem živimo, pa je 1992. osnovana Svetska komisija za kulturu i razvoj /Commission mondiale de la culture et du développement/, koja je ukazivala na potrebu povezanosti ekonomije i ekologije (i pored otpora u mnogim zemljama koje nikada nisu potpisale međunarodna dokumenta o zaštiti životne sredine).

Nastojeći da od prekomernog uvoza američke kulture odbrane sopstvenu kulturnu produkciju, frankofone zemlje su uspele da ministrima zemalja članica Uneska (a SAD tad nisu bile član Uneska) skrenu pažnju na pretnju koja se nadvila nad očuvanjem kulturne raznolikosti. Posebno je ukazivano na to da je svaka kultura koja je jednojezična, globalizovana i svedena samo na finansijsku vrednost prva potencijalna žrtva bilo kakvih ekonomskih potresa i promena. Tako se Međunarodna organizacija frankofonije, MOF⁴ /Organisation internationale de la francophonie, OIF/ stavila na čelo jedne univerzalne borbe za priznavanje prava na kulturnu različitost kao osnovnog ljudskog prava, pa je posle duge diplomatske borbe, 2001. godine usledilo donošenje Univerzalne deklaracije Uneska o kulturnoj raznolikosti /Déclaration universelle de l'Unesco sur la diversité culturelle/. Ideja se sastoji u tome da je odbrana kulturne raznolikosti očuvanje brojnih identiteta nacija kao bogatstva, ali ujedno i svest da su kulturne aktivnosti jedan od izvora ekonomskog napretka. (Vujović, 2014a.)

Ovde se, međutim, ne smeju poistovetiti i kao sinonimi shvatiti pojmovi *informisanost* i *komunikacija*: u okviru sistema informisanja razmenjuju se informacije i podaci, a komunikacija se odvija kroz kontakt među ljudima, društvima i kulturama.⁵

Ali da bi jezička i kulturna raznolikost zaista mogle zaživet, neophodno je ustanoviti i određene načine političkog delovanja koji bi bili održivi na duži rok i koji bi se zasnivali na građanskom društvu. Pod političkim delovanjem misli se, pre svega, na to da demokratija ne znači samo organizovanje izbora ili demokratiju po uzoru na zapadnu ili američku već da postoje i drugačiji načini efikasnog organizovanja demokratskog funkcionisanja društva. Trebalo bi da se Frankofonija, sa svim svojim različitostima koje su u vezi s državnim uređenjima i verskom

⁴ U daljem tekstu ćemo koristiti pojam Frankofonije koji, napisan početnim velikim slovom, označava Međunarodnu organizaciju frankofonije, ili pak skraćenicu naziva ove organizacije - MOF.

⁵ Mišljenje Dominika Voltona /Dominique Wolton/, direktora Instituta komunikacionih nauka, koji funkcioniše u sastavu Nacionalnog centra za naučno istraživanje. Videti: *Francophonie et mondialisation*, coordonné par Anne-Marie Lulan et Didier Oillo, Paris, CNRS Éditions, 2008, p. 25.

pripadnošću naroda koji je sačinjavaju, zalaže za uspostavljanje sistema u kojima bi politika i religija bili razdvojeni, ali uz maksimalno obostrano poštovanje, uvažavanje i toleranciju. Potrebno je sprečiti birokratizaciju Frankofonije, koja bi je odvojila od njenih svetskih korena i svela na inertnu i glomaznu, nedovoljno efikasnu međunarodnu organizaciju. Svojim aktivnostima, MOF mora u budućnosti dodati i nastojanje da se u rešavanju raznih složenih društvenih problema koriste pravni propisi zasnovani na rimskom pravu (uobičajeniji u evropskim i mnogim drugim zemljama), a ne odredbe anglosaksonskog prava, koje su na snazi u manjem broju zemalja, ali se širom sveta nameću kao opšteprihvaćene i jedine ispravne.

U ovom smislu značajan je pojam kulturne diplomatije koji podrazumeva kulturnu saradnju koja može biti bilateralna (sa pojedinim frankofonim zemljama) ili multilateralna (unutar Međunarodne organizacije frankofonije).

2. Kulturne manifestacije Frankofonije

Poseban oblik kulturne diplomatije predstavljaju međunarodne kulturne manifestacije, a njih je mnogo u frankofonom svetu. Kratak pregled koji sledi ilustrativnog je tipa i prikazuje samo najznačajnije frankofone kulturne manifestacije koje se dešavaju u velikom broju zemalja širom sveta, one koje su već dokazale svoju opravdanost, izazvale interesovanje, kako stručne javnosti, tako i šire publike, pa su postale na izvestan način tradicionalne.

Možda najsveobuhvatnija frankofona kulturna manifestacija je Praznik Frankofonije, koji se od 1990. slavi svakog 20. marta kao Međunarodni dan Frankofonije. Njime se obeležava dan kada je, 1970. godine, u Nijameu (Nigerija) potpisan sporazum o osnivanju Agencije za kulturnu i tehničku saradnju, koja će kasnije postati Međunarodna organizacija frankofonije. Na ovaj dan se svake godine u svim zemljama Frankofonije (ali ne samo u njima) organizuju najraznovrsniji kulturni događaji, od onih svetskog značaja, na kojima učestvuju umetnici i naučnici svetskog glasa, do skromnih okupljanja zaljubljenika u francuski jezik i ideju frankofonije. Ova dešavanja okupljaju ljude svih uzrasta i profesija, od najmlađih, koji su se tek susreli sa francuskim jezikom, do onih koji se njime profesionalno bave. Ovim povodom organizuju se i brojna sportska takmičenja, nadmetanja u pevanju, muziciranju, crtanju, pisanju ili govorenju na francuskom jeziku. U Kvebeku se od 1997. organizuje *Francofête*, niz proslava u čast francuskog jezika i

Frankofonije, u brojne igre uključuju se državna i privatna preduzeća i trgovine, a dodeljuju se i nagrade.⁶

Praznik muzike /Fête de la musique/ ima sve više pobornika širom sveta. Od 1982, svakog 21. juna, na dan početka leta, najpre u Francuskoj, a potom i u mnogim drugim zemljama, počeli su da se organizuju besplatni koncerti profesionalnih muzičara i amatera, kako po koncertnim salama, tako i na ulici, što je za mnoge Francuze koji znaju da muziciraju prilika da i drugima pokažu svoje umeće. Specifičnost ove manifestacije je što je reč o pravoj velikoj narodnoj proslavi i prazniku čiji slogan na francuskom glasi *Faites de la musique* („pravite muziku“), a izgovara se isto kao i sam naziv manifestacije – Fête de la musique („praznik muzike“).⁷

Od 1984. postoji i festival Frankofonije u Limuzenu /Les Francophonies en Limousin/, koji svake godine u trajanju od dve nedelje u Limožu okuplja frankofone umetnike iz čitavog sveta. Oni se publici predstavljaju na uobičajenim mestima (u koncertnim, pozorišnim i bioskopskim salama, u bibliotekama, muzejima i galerijama), ali i po barovima i na ulici. Posebno se ističu teatarska i koreografska ostvarenja, a od 2006. svakog proleća (u martu, kao mesecu Frankofonije) održava se i manifestacija Nouvelles Zébrures, gde se okupljaju pisci koji po školama, bibliotekama i medijatekama mladima i ostalima koji su zainteresovani predstavljaju svoj rad i drže kreativne radionice. Godine 2012. prvi put se ovakva manifestacija proširila i na Austriju, Mađarsku i Benin.

Frankofolije /Francofolie/ muzički je festival koji se od 1985. godine održava u francuskom gradu La Rošel, ali i u gradovima Montreal u Kvebeku (od 1989) i Spa u Belgiji (od 1994). Namera je da se frankofona muzika promoviše u atmosferi slavlja i zadovoljstva, koncerti se održavaju na nekoliko scena i raspoređeni su u nekoliko dana, a broj posetilaca je konstantno veliki (rekord je postignut 2008. sa preko 80.000 posetilaca).⁸

Jedan od najzanimljivijih festivala, a po mišljenju mnogih svakako najveći festival humora na planeti, održava se svake godine, počev od 1983, u Montrealu. Tokom dvadesetak dana on okupi više od 2000 umetnika iz čitavog sveta koji izvode predstave, a filmove i televizijske emisije prikazuju i po salama i po ulicama u

⁶ O kakvim manifestacijama i nagradama je reč videti na: www.francofete.cq.ca

⁷ Prema podacima francuskog Ministarstva kulture, ova manifestacija samo u Francuskoj okupi godišnje preko pet miliona izvođača i deset miliona gledalaca-slušalaca na oko 18.000 koncerata širom zemlje. Obeležava se i u našoj zemlji, svake godine u sve većem broju gradova i sa sve većim brojem muzičara-izvođača.

⁸ Detaljnije na: <http://www.francofolies.fr>, <http://www.francofolies.be/>, <http://www.francofolies.com/default-en.aspx>

čitavom Kvebeku. S početka, ovaj festival je bio isključivo frankofoni, ali je od 1985. došlo do stvaranja njegovog anglofonog dvojnika, a posle 2000. godine organizuju se i festivali u Nantu, Torontu i Čikagu. Od kraja osamdesetih godina postoji i Festival smeha u Monreu u Švajcarskoj, koji svakog decembra okuplja, kako iskusne frankofone humoriste, tako i mlade talente.

Godine 2010. prvi put su organizovani Filmski dani afričke žene /Journées cinématographiques de la femme africaine, JCFA/ u okviru Panafričkog filmskog i televizijskog festivala /Festival panafricain du cinéma et de la télévision de Ougadougou, Fespaco/, uglednog festivala koji se od 1969. održava svake druge godine i čiji je cilj da se podstakne difuzija dela afričkih autora, da se omoguće kontakti između stvaralaca i doprinese opstanku i razvoju afričkog filma.⁹

Frankofonski muzički festivali organizuju se u mnogim zemljama, a među najpoznatijima je Međunarodni festival u Kartagini (gde se već dugi niz godina održavaju i Dani kinematografije i Dani pozorišta). Međunarodni pozorišni festival Benina održava se u martu mesecu, a obuhvata predstave koje se prikazuju ne samo u samom Beninu i u ne samo u Africi već i u Belgiji i Francuskoj. U više regiona održavaju se festivali školskih frankofonih pozorišta, a pomenućemo samo dva: u Maroku se dešava Regionalni festival frankofonih školskih pozorišta, a kod nas svakog proleća na Festivalu gimnazijskih frankofonih pozorišta učestvuju gosti iz više evropskih zemalja (Mađarske, Rumunije, Slovačke, Bosne i Hercegovine, Italije, Francuske itd.).

Zanimljivo je i pojavljivanje novih pojmova u vezi sa drugačijim oblicima muzičkog izražavanja. Takav je, na primer, pojam *slamofonije* /*slamophonie*/, nastao spajanjem reči *slam* i *francophonie*. *Slam* nazivaju i oslobođenom rečju, jer je to zapravo vrsta muzičkog izraza slična repu u kojoj je akcenat na poetičnosti i smislu teksta. Izvođači ove vrste muzike – *slameurs*, jesu umetnici reči, a često i improvizacije, koji nastupaju po kafeima i barovima, na scenama bez dekora, često i bez muzičke pratnje. Oni sami pišu tekstove koje govore/pevaju, a organizuju i radionice poetskog pisanja i nadmetanja dvoje ili više autora.

Pažnju privlači i festival CulturElles na Haitiju, koji za cilj ima da istakne talenat i veštinu žena, da promoviše njihovu ulogu u društvu, posebno u umetnosti. Haiti ovaj festival organizuje uz pomoć Evropske komisije /Commission européenne/, Kanadske agencije za međunarodni razvoj /Agence canadienne de développement international/, Francuske saradnje, /Coopération française/ i Uneska.

⁹ O istorijatu ovog festivala, aktuelnostima i nagradama videti na: <http://www.fespaco-bf.net/index.php>

Oktoibar je mesec knjige u svetu, pa se u njenu slavu i u slavu čitanja svakog oktobra u preko 150 zemalja priređuju čitalačke i pesničke večeri, promocije knjiga i predavanja. Naime, od 1989, kada su francusko Ministarstvo inostranih poslova i Nacionalni centar za knjigu /Centre national du livre, CNL/ pokrenuli ovu ideju, sprovode je službe za kulturnu saradnju pri francuskim ambasadama, francuske alijanse, kulturni centri i biblioteke, u saradnji sa lokalnim institucijama. Nazivi manifestacije su se menjali, da bi bio prihvaćen naziv Lire en fête. Zbog relativno slabog odziva publike, ova manifestacija nije bila ni planirana za 2009, a onda se 2010. i 2011. održala u maju mesecu pod novim nazivom (À vous de lire) i sa novom koncepcijom, ali uvek sa ciljem da se promoviše ljubav prema knjizi i čitanju.

Najznačajniji saloni knjiga na francuskom jeziku održavaju se u Parizu, Montrealu, Bejrutu i Ženevi. Najstariji je u Parizu i održava se svakog proleća od 1981, okuplja oko 1200 izlagača iz 25 zemalja, a namenjen je, kako profesionalcima iz oblasti izdavaštva, tako i širokoj publici. Međunarodni salon knjiga u Kvebeku održava se od 1999, a od 2005. u okviru njega se organizuje i festival stripa na francuskom jeziku. Treći po značaju i broju izlagača i posetilaca je Salon knjiga u Bejrutu, koji je nastao 1992. na inicijativu francuske ambasade i odvija se u jesen. Svakog proleća od 1986. organizuje se i Međunarodni salon knjige i štampe u Ženevi.¹⁰

Kada je reč o sudbini čitanja knjiga na francuskom jeziku, mora se imati u vidu i položaj, opremljenost i dostupnost nacionalnih biblioteka zemalja članica Međunarodne organizacije frankofonije. Istraživanja pokazuju da čak devet zemalja članica nema nacionalne biblioteke, mada njihovu ulogu uglavnom preuzimaju na sebe i vrše nacionalni dokumentacioni centri, nacionalne arhive, parlamentarne i razne druge biblioteke. Velike razlike postoje i u broju naslova koji se u nacionalnim bibliotekama mogu naći: dok, na primer, Nacionalna biblioteka Francuske raspolaže sa preko 13 miliona naslova, austrijska sa osam miliona, češka sa šest, a belgijska sa pet miliona, nacionalne biblioteke siromašnih i nerazvijenih zemalja ne samo što imaju mali broj naslova već nemaju ni svoj sajt i nisu prisutne na internetu. Od 63 nacionalne biblioteke koje su bile predmet istraživanja Marsela Laženesa /Marcel Lajeunesse/, 36 imaju svoj sajt, dok ga njih 27 nema. To što ih nema na internetu ove biblioteke čini manje pristupačnim lokalnom stanovništvu, a sasvim nevidljivim za korisnike u drugim sredinama. Ohrabruje podatak da broj biblioteka koje su na internetu prisutne, kao i broj dokumenata koji su na ovaj način dostupni široj publici,

¹⁰ <http://www.salondulivreparis.com/>, <http://www.silq.ca/>, <http://salondulivrebeyrouth.org/>, <http://www.salondulivre.ch/fr/>

stalno raste, a pomoć frankofonim zemljama u ovim aktivnostima pruža i Međunarodna organizacija frankofonije. Naša Narodna biblioteka visoko je pozicionirana jer ima pet i po miliona dokumenata, što je najviše od svih nacionalnih biblioteka bivših jugoslovenskih republika, a u širem regionu veći broj naslova imaju samo nacionalne biblioteke Mađarske (deset miliona) i Rumunije (devet miliona), dok ostale zemlje imaju znatno manje: Bugarska tri miliona, Makedonija, Slovenija, Hrvatska i Moldavija po dva i po miliona, Albanija milion. Od pet i po miliona dokumenata kojima raspolaže naša Narodna biblioteka, digitalizovano je pola miliona. (Vujović, 2014a: 179)

Na međunarodnom tržištu prevođenja, francuski jezik nema svuda istu sudbinu. U oblasti književnosti i društveno-humanističkih nauka najviše se na francuski prevodi sa engleskog (oko polovina svih prevoda), potom sa nemačkog, italijanskog, španskog i, mnogo manje, ruskog, holandskog, poljskog, češkog, mađarskog, rumunskog i švedskog. Ne treba smetnuti sa uma da je upravo u ovim oblastima najprisutniji intelektualni uticaj stranih kultura, te su sasvim jasne moguće posledice velike neuravnoteženosti u broju prevoda sa više jezika i velikog prevođenja sa samo jednog jezika. Što se tiče prevođenja sa francuskog jezika, do preciznih podataka teško je doći, ali postoji velika potražnja za prevodima francuskih filozofa i sociologa (među kojima posebno Rolana Barta /Roland Barthes/, Žana Bodrijara /Jean Baudrillard/, Žila Deleza /Gilles Deleuze/, Žaka Deride /Jacques Derrida/ i Mišela Fukoa /Michel Foucault/), tako da se četvrtina svih dela prevedenih sa francuskog jezika odnosi na humanističke nauke. U anglofonim zemljama najviše se prevodi sa francuskog jezika, dok se u romanskim i arapskim nefrankofonim zemljama francuski, po broju prevoda, nalazi na drugom mestu (iza engleskog), a u istočnoj i severnoj Evropi, kao i u Japanu i Južnoj Koreji, nalazi se na trećem mestu ili to mesto deli sa nemačkim jezikom.¹¹

Ne može se o izdavaštvu u svim frankofonim zemljama govoriti na isti način. Idući od bogatijeg Severa ka siromašnijem Jugu, situacija se menja, mada je svuda povezana sa materijalnim problemima. Negde se pojava elektronskih knjiga doživljava kao nova šansa za promovisanje čitanja i književnosti, dok se u pojedinim sredinama tek radi na promovisanju čitanja štampanih knjiga, a na elektronske knjige gleda kao na daleku budućnost koja ne može razviti ljubav prema knjizi ako ona već ne postoji. Tako se i stvaranje Frankofonske mreže digitalnih nacionalnih

¹¹ Detaljnije o prevodima sa francuskog i na francuski, kao i o izdavanju knjiga frankofonih autora u raznim delovima sveta, videti u: *La langue française dans le monde 2010*, réd. A. Wolff et J. Gonthier, Paris, Éditions Nathan, 2010, pp. 214–222.

biblioteka /Réseau francophone des bibliothèques nationales numériques, RFBNN/ prvenstveno odnosilo na razvijene frankofone zemlje koje su najdalje otišle u informatičkoj obradi svojih knjižnih fondova (misli se na nacionalne biblioteke Francuske, Belgije, Kvebeka, Luksemburga i Švajcarske). Međutim, kada je reč o zemljama Magreba, Afrike i Azije, naišlo se na nekoliko značajnih pitanja na koja nije lako odgovoriti: koje sadržaje i oblike izabrati, da li uzimati samo knjige na francuskom ili i na nacionalnim jezicima, kako napraviti kolekcije itd. Od 2010. godine, ova mreža ima novo ime – Digitalna frankofonska mreža /Réseau francophone numérique, RFN/, čini je šesnaest biblioteka iz petnaest zemalja, a na portalu Mreže mogu se naći 94 kolekcije, sa preko dva miliona stranica iz novina, časopisa, knjiga, planova, mapa, arhivske građe itd.¹²

Ako se analizira izdavačka delatnost u frankofonim zemljama, primećuje se da su razlike ogromne. Izdavaštvo na francuskom jeziku veoma je aktivno u Francuskoj, u Kvebeku se ubrzano razvija od šezdesetih godina 20. veka (povećava se broj naslova, otvaraju se knjižare i po manjim mestima na čitavoj teritoriji Kvebeka, ali su ova dela i dalje veoma slabo prisutna u Francuskoj), dok je u valonskom delu Belgije i u romanskom delu Švajcarske izdavaštvo i dalje relativno skromno i bez nekih smelijih poduhvata. U zemljama Juga pak situacija je izuzetno nepovoljna (relativno pristojna je samo u Tunisu), pre svega zbog slabog ekonomskog stanja. Čak i ako postoje neki projekti, ili su oformljene direkcije za izdavaštvo, prava politika u ovoj oblasti zapravo nije definisana. Najviše je urađeno u oblasti pravne regulative u vezi sa autorskim pravima i pravima intelektualne svojine (u vezi sa očuvanjem folkloru i narodnog umeća u nekim afričkim zemljama, na primer). Pomalo čudi podatak da nerazvijene zemlje ne koriste mogućnost da dobiju posebnu licencu za reprodukovanje i nekih, inače, zaštićenih dela. Stoga, u Francuskoj godišnje i dalje bude objavljeno četiri do pet puta više naslova nego u svim drugim frankofonim zemljama zajedno.¹³ Problemi su najpre u vezi sa visokim cenama knjiga, koje sebi ne mogu priuštiti siromašni stanovnici zemalja Juga (posebno ako se ima u vidu da oni često nisu ni navikli da čitaju, pa su još manje šanse da za knjigu izdvoje, za njihove uslove, veliku sumu novca), potom i sa činjenicom da se u afričkim zemljama gotovo i ne izdaju udžbenici, već se sve mora uvoziti, što dodatno povećava cenu. Česta zamerka Francuskoj jeste ta da su u njenim knjižarama

¹² www.rfnum.org

¹³ Podaci se odnose na Kanadu, Belgiju, Švajcarsku i pedesetak izdavača iz dvadesetak frankofonih zemalja Juga. Detaljnije o izdavaštvu u frankofonim zemljama u: *La mondialisation, une chance pour la francophonie*, Colloque au Sénat, dir. Dominique Wolton, Paris, 2006, str. 163–167.

izrazito slabo prisutna dela na francuskom jeziku štampana izvan evropskog dela Francuske (čak i ona iz njenih prekomorskih departmana i teritorija), što, s jedne strane, umanjuje značaj i mogući profit izdavača u ostalim frankofonim zemljama, a sa druge strane, svakako predstavlja i jedan od uzroka slabe informisanosti Francuza o kulturnim aktivnostima drugih frankofonih zemalja.

U poslednjih petnaestak godina primetni su pokušaji da se situacija promeni. Mnogi mladi ljudi u nerazvijenim frankofonim zemljama volontiraju u svim poslovima koji se tiču izdavaštva, a mnogi bi želeli da se ovim i profesionalno bave. Posebno interesovanje vlada za izdavanje knjiga namenjenih deci i mladima, pa je tu bilo i zanimljivih inicijativa, koje su, nažalost, posle nekog vremena napuštane (poput programa pomoći izdavačima knjiga za decu, koji je trajao samo nekoliko godina). Radi se na otvaranju nezavisnih knjižara, stvoreno je udruženje izdavača pod nazivom Afrilivres, koje okuplja preko 50 izdavača iz siromašnih frankofonih zemalja i nastoji da dela koja objavi promoviše u tim, ali i u razvijenim frankofonim zemljama. Nadu uliva i osnivanje Međunarodnog udruženja frankofonih knjižara /Association internationale des libraires francophones, AILF/ pod pokroviteljstvom Međunarodne organizacije frankofonije. Stvoreno 2001. godine, ovo udruženje okuplja dvadesetak knjižara iz osamnaest zemalja i, uz pomoć MOF-a, organizuje stručna usavršavanja i bratimljenja knjižara Severa i Juga. Zadatak ovog udruženja je da pomogne pri uspostavljanju odnosa i saradnje među frankofonim knjižarama, da olakša pristup stručnim informacijama i bazama podataka, kao i da nadležnima ukazuje na probleme koje izdavači imaju i predlaže načine prevazilaženja tih teškoća. Tako se već nekoliko godina organizuju „Karavani knjige“, koji prolaze kroz ruralne oblasti i knjigu čine dostupnom onima koji je inače retko koriste i teško do nje dolaze. Treba pomenuti i delovanje neprofitne Alijanse nezavisnih izdavača, koja danas upravlja dosta gustom mrežom izdavača, organizovanih po jezičkim oblastima, koji zajednički rade na nezavisnim izdavačkim projektima.

Lik Pina /Luc Pinhas/, autor knjige *Izdavaštvo u frankofonom prostoru /Éditer dans l'espace francophone/* i odličan poznavalac ove problematike, predlaže nekoliko načina da se situacija poboljša. Najpre bi trebalo oformiti Visoki savet za knjigu na francuskom jeziku, čiji bi zadatak bio da okuplja, ohrabruje i pomaže sve aktere u ovoj oblasti i da usmerava aktivnosti institucija Frankofonije, koje ponekad kao da nemaju dovoljno snage ili interesovanja da se ozbiljnije pozabave ovim pitanjima, posebno komercijalnim aspektom. Potom bi trebalo podstaći definisanje nacionalnih i regionalnih politika u izdavaštvu i prihvatanje drugačije ekonomske politike u ovoj

oblasti (izdejstvovati, na primer, da papir ne bude tretiran kao luksuzna roba, što bi umanjilo visinu poreza i njegovu cenu, kao i razne druge mere). I, konačno, iako je Međunarodna organizacija frankofonije poslednjih godina uočila neophodnost pomaganja proizvodnji udžbenika i u nerazvijenim zemljama, još se mnogo mora učiniti, pre svega na uvođenju subvencija ne samo izdavačima već i kupcima-korisnicima knjige (bez obzira da li je tu reč o obrazovnim institucijama ili pojedincima).¹⁴

I pored razvoja digitalnih tehnologija (koje nisu ni podjednako ni široko zastupljene u svim delovima sveta), knjiga i pisana reč uopšte imaju i dalje nezamenljivo mesto u prenošenju znanja i očuvanju kultura. Međunarodna organizacija frankofonije zalaže se za jačanje profesionalizacije u ovom sektoru, za što veće promovisanje i distribuciju knjiga autora iz nerazvijenih zemalja i za vrednovanje njihovog rada različitim književnim nagradama. Sa tim ciljem se razvija i mreža Centara za čitanje i kulturnu animaciju /Centre de lecture et d'animation culturelle, Clac/, kao jedan od svetionika frankofonije i kulture u seoskim i prigradskim sredinama u kojima se u okviru ovih centara ne otvaraju samo biblioteke i medijateke već oni podržavaju i školstvo i lokalni razvoj u oblasti ekonomije, zdravstva i higijene. Ohrabruje činjenica da čak 78% posetilaca ustanova u okviru ove Mreže čine osobe mlađe od osamnaest godina. Ohrabruje i podatak da je potražnja za knjigama u Africi velika, mada 90% prodatih knjiga na francuskom jeziku dolazi iz Francuske, a ostalih 10% pokrivaju izdavači iz Afrike i Kanade. Može se pobrojati stotinak frankofonih izdavačkih kuća, od čega je 93% nezavisnih. Najveći afrički frankofoni izdavači su Nouvelles Éditions ivoiriennes, Ceda, NEAS, čiji je deo kapitala francuskog i kanadskog porekla i koje čine četvrtinu ukupne produkcije. Mnoge zemlje izdavaštvo pomažu i time što su ukinule poreze na školske knjige (Benin, Mali, Burkina Faso itd.), kao i time što se kontinuirano radi na usavršavanju stručnjaka u oblastima izdavačke politike, proizvodnje, distribucije, upravljanja, knjižarstva i dr. Pojavljuju se i novi akteri u svetu frankofonog izdavaštva: od 1992. postoji Mreža afričkih izdavača /Africain Publishers Network, Apnet/, koja obuhvata izdavače iz 46 afričkih država, od kojih je sedamnaest frankofono, i koja organizuje regionalne susrete i promoviše afričke izdavače; Udruženje nezavisnih izdavača /Alliance des éditeurs indépendants, AEI/ – stvoreno 2002, ono okuplja 60 izdavača iz 35 zemalja (od kojih je 25 frankofonih) i bavi se združenim izdavačkim projektima; Afrilivres, sa sedištem u Beninu, okuplja 54

¹⁴ Videti: *La mondialisation, une chance pour la francophonie*, Colloque au Sénat, dir. Dominique Wolton, Paris, 2006, str. 163–167.

izdavača iz četrnaest frankofonih zemalja, bavi se prodajom knjiga preko interneta, a njegov rad pomažu francusko Ministarstvo inostranih poslova, MOF i Udruženje nezavisnih izdavača.

Ustanovljene su i nagrade za najbolja ostvarenja: Nagrada pet kontinenata /*Prix des Cinq Continents*/ dodeljuje se svake godine za roman na francuskom jeziku (10.000 evra i promotivna kampanja za nagrađeno delo i autora, u trajanju od jedne godine); međunarodna nagrada Kadima /*Kadima*/, za dela na nacionalnim afričkim i kreolskim jezicima; nagrada Aliun Diop /*Alioune Diop*/, koja nosi ime osnivača izdavačke kuće „Afričko prisustvo“ /*Présence africaine*/ i namenjena je nagrađivanju izdavaštva u frankofonoj Africi. Poslednjih godina češće se čuju pozitivni komentari povodom činjenice da je sve više frankofonih autora sa Juga koji učestvuju na međunarodnim sajmovima knjiga i koji dobijaju prestižne književne nagrade. Među najznačajnijim nagradama koje se dodeljuju frankofonim piscima su, osim već pomenutih, i Nagrada Sengor /*Prix Senghor*/, za prvi roman na francuskom, Nagrada za mladog pisca na francuskom jeziku /*Prix du Jeune Écrivain de langue française*/, koju dobija više autora, Nagrada Amadu Kuruma /*Prix Ahmadou Kourouma*/, za autore iz Afrike, Evropska književna nagrada Udruženja frankofonih pisaca /*Prix littéraire européen de l'ADELF*/, Velika nagrada Frankofonije, koju dodeljuje Francuska akademija /*Grand Prix de la Francophonie de l'Académie française*/, Književna nagrada Francuska–Kvebek /*Prix littéraire France-Québec*/, Nagrada za knjigu iz prekomorskih departmana i teritorija /*Prix du livre RFO – Réseau France outre-mer*/ i mnoge druge regionalne i lokalne nagrade.¹⁵

Kao i u svim segmentima društvenog života, finansijski problemi i ograničenja prisutni su i u oblasti frankofonog kulturnog stvaralaštva i odnose se na slabosti u finansiranju, obrazovanju i organizaciji, mali broj radnih mesta i slab pristup publici. Od 1990. godine, Frankofonija posebno promovira scenske umetnosti, bolju razmenu umetničkih dela i umetnika i audio-vizuelno stvaralaštvo. Priznati adut frankofonih umetnosti je raznovrsnost živih umetnosti (pozorište, muzika i ples) i vizuelnih umetnosti (slikarstvo, skulptura, instalacije, fotografija). To je potpomognuto velikim brojem turneja, posebno mladih umetnika i njihovih ostvarenja, a za ove razne oblike razmena predviđen je svake godine solidan budžet Frankofonije. Tako se pomaže prisustvo umetnika na značajnom i prestižnom Međunarodnom tržištu diskova i izdavaštva u muzici /*Marché internationale du disque et de l'édition musicale, Midem*/, a od 1981. dodeljuje se i nagrada RFI Muzike sveta /*RFI Musiques*

¹⁵ *La langue française dans le monde 2010*, réd. A. Wolff et J. Gonthier, Paris, Éditions Nathan, 2010, p. 223–225.

du monde/ muzičkim talentima iz Afrike, Indijskog okeana i sa Kariba, koja ima svoj novčani deo, ali i pomaže profesionalni razvoj i organizuje turneje i promotivne kampanje nagrađenih autora. Frankofonija finansijski pomaže i održavanje raznih manifestacija, koje je nemoguće pobrojati, pa bismo mogli pomenuti samo one najznačajnije: Susrete fotografa u Bamaku, Bijenale savremene afričke umetnosti u Dakaru, Koreografske susrete Afrike i Indijskog okeana, Frankofonije u Limuzenu, filmski festival Pogledi iz Afrike, Panafrički filmski i televizijski festival u Uagaduguu, Međunarodni festival frankofonskog filma u Namiru, Crni ekrani centralne Afrike, Međunarodni filmski festivali u Kairu, Amijenu itd.¹⁶

Međunarodna organizacija frankofonije godišnje izdvaja oko dva miliona evra za podršku proizvodnji i distribuciji filmskih i televizijskih ostvarenja autora iz frankofonih zemalja Juga. Zahvaljujući ovoj pomoći, autori mogu da predstave svoja ostvarenja na festivalima i, pre svega, na Međunarodnom tržištu televizijskih programa tokom Kanskog filmskog festivala, u paviljonu „Svetski film“ /Les Cinémas du monde/. Frankofoni kanal TV5 Svet /TV5 MONDE/ želi da pripremi elektronski repertoar filmskog programa u trajanju od oko 1000 sati, koji bi na reprezentativan način predstavio kinematografije frankofonih zemalja. U mnogim zemljama održavaju se festivali frankofonog filma (na primer, u Tunisu, Kamerunu, Grčkoj, Makedoniji, Hrvatskoj, na Kipru itd.), a među najprestižnijima je Međunarodni festival frankofonog filma u Namiru (Belgija), koji svake godine okuplja autore dugometražnih i kratkometražnih filmova i dodeljuje im nagrade.

Istovremeno sa borbom za razvijanje svesti o potrebi postojanja kulturne raznolikosti, Frankofonija se zalaže za pridavanje većeg značaja ekonomskim potencijalima kulture i kulturnog stvaralaštva. Ovo može biti važna i napredna privredna grana svake države i jedan od stubova održivog razvoja, a umetnička dela vrlo tražena roba i dobra prilika za izvoz (o čemu svedoče i velike zarade u ovoj oblasti u pojedinim zemljama, najviše SAD). Budući da umetnost i kultura uopšte nisu i ne smeju biti shvaćeni isključivo kao roba (što često jeste slučaj upravo u pomenutim SAD) i da njihova najvažnija uloga jeste umetničko izražavanje i promišljanje stvarnosti, a ne zarada, Frankofonija je svesna da su finansijska podrška i pomoć neophodni svima, a posebno autorima iz nerazvijenih zemalja.

¹⁶ Da bi se došlo do detaljnijih informacija o ovim manifestacijama, potrebno je znati njihove nazive na francuskom jeziku i posetiti njihove sajtove: Rencontres photographiques de Bamako, Biennale de l'art africain contemporain de Dakar, Rencontres choréographiques d'Afrique et de l'océan Indien, Francophonies de Limousin, Vues d'Afrique, Festival panafricain du cinéma et de la télévision de Ougadougou, Festival international du film francophone de Namur, Écrans noirs d'Afrique centrale, Festival international du film du Caire, Festival d'Amiens.

Otuda i ideja da se ustanovi Garantni fond za kulturne industrije /Fonds de garantie des industries culturelles, FGIC/, koji za cilj ima smanjenje rizika za sve one koji učestvuju u finansiranju neke aktivnosti u sektoru kulture. Garantuje se povraćaj čak 70% uloženog novca, i to kroz organizovanje promotivnih kampanja, pravnu regulativu, zaštitu intelektualne svojine i prava autora, razvoj kulturnih preduzeća, uključivanje privatnog sektora. Nastoji se da nerazvijene zemlje i same postanu proizvođači autentičnih i osobenih dobara i usluga, a ne samo konzumenti tuđih kulturnih dobara.

Imajući u vidu ogromne razlike koje postoje u stepenu ekonomske razvijenosti frankofonih zemalja Severa i Juga (koje idu od najbogatijih do najsiromašnijih zemalja na planeti), jačanje solidarnosti postaje jedan od prioriteta, da bi se lepo zamišljeni projekti saradnje i razmena zaista i mogli sprovesti. Stvoren je i frankofonski portal AfriCoDev (kao delo Međunarodne organizacije frankofonije i Međunarodnog centra za trgovinu i održivi razvoj /Centre international pour le commerce et le développement durable, ICTSD/), na kojem se mogu naći zvanični dokumenti, analize i sve novosti u vezi sa trgovinskim pregovorima i dogovorima među frankofonim i ostalim zemljama i organizacijama, potpisani ugovori o saradnji i linkovi koji upućuju na brojne druge izvore informacija o raznim institucijama i njihovim aktivnostima u ovoj oblasti.

3. Frankofoni mediji

Sve ove kulturne manifestacije ne bi uspevale da ostvare svoje ciljeve kada ne bi bile poznate i dostupne široj kulturnoj javnosti u što većem broju frankofonih, ali i nefrankofonih zemalja. Stoga, značaj međunarodne medijske praćenosti svih ovih zbivanja je veliki, a izlazak frankofonih medija izvan nacionalnih ili regionalnih granica apsolutno neophodan. Situacija se veoma razlikuje po regionima, finansije su svuda problem, a zbog potrebe za intenzivnijom saradnjom 2007. počela je sa radom Frankofonska mreža medijskih regulatora /Réseau francophone des régulateurs des médias, REFRAM/. Jedini pravi veliki zajednički uspeh frankofonih medija je stvaranje kanala TV5 Monde, koji je prisutan na svim kontinentima. Iako uglavnom finansiran od strane Francuske, ovaj kanal finansiraju i druge razvijene frankofone zemlje. On ulazi u preko 207 miliona domaćinstava, preuzimaju ga mnogi kablovski operateri u preko 200 zemalja, što ga čini drugom televizijskom mrežom u svetu (ispred njega je MTV, a iza su CNN, BBC World i Euronews). Ovaj kanal nudi vesti, dokumentarne i zabavne emisije, muzički i filmski program, crtane filmove, sport. On takođe

prikazuje i odabrane programe svojih frankofonih partnera, kanala: France 2, France 3, France 5, France Ô, Arte France, RTBF (Radio télévision belge de la Communauté française), TSR (Télévision suisse romande), Radio-Canada, Télé-Québec, CIRTEF (Conseil international des radios-télévisions d'expression française). Internet sajt „www.tv5.org“ mesečno ima u proseku osam i po miliona posetilaca iz 212 zemalja.

Vredni pomena su i neki drugi televizijski kanali, poput francusko-nemačkog kanala Arte, koji je evropski kulturni kanal i prikazuje široku lepezu emisija o raznim temama, tematske večeri, dokumentarni i igrani program, predstave, informativne emisije itd. Ovaj kanal prisutan je na čitavom kontinentu, zahvaljujući raznim kablovskim operaterima i preko satelita, a deo njegovog programa distribuira se u nekim zemljama i uz saradnju sa lokalnim televizijskim kanalima. Neke od emisija dostupne su i na sajtu Arte+7 (<http://videos.arte.tv/fr/videos#/tv/coverflow///1/120>). Tu je i Canal France International (CFI), koji, kroz rad na stručnom osposobljavanju novinara, pomaže razvoj televizija u zemljama srednje i istočne Evrope, arapskog sveta, Afrike, centralne i jugoistočne Azije i Okeanije.

Ne treba zaboraviti ni radio-stanice, pre svih Radio France Internationale (RFI), sa 35,6 miliona redovnih slušalaca širom sveta, zatim dvojezični francusko-arapski Radio Méditerranée Internationale (Médi 1), osnovan 1980. u Maroku, ili panafrički radio Africa n°1, čiji je program dostupan i preko interneta i satelita.

Radio France International (RFI) treći je međunarodni radio program (posle BBC World Service i Voice of America), u čijem pripremanju učestvuje 400 novinara i 300 dopisnika iz 130 zemalja, emituje se na dvadeset jezika na pet kontinenata. Oko 350 radio-stanica preuzima od jednog do dvanaest sati programa ovog radija, koji ima pet filijala (u Portugaliji, Bugarskoj, Rumuniji, Nemačkoj i na Srednjem istoku – na kojem se smatra prvim panarapskim međunarodnim radiom).

Canal France International /CFI/ nastao je 1989, sa ciljem da obezbedi kvalitetan program televizijama nedovoljno razvijenih zemalja Juga. Francuski kanali su bili u obavezi da besplatno daju deo svog programa kao oblik pomoći u oblasti kulture, što je koristilo više od sto televizijskih kuća, iz preko 80 zemalja. Broj saradnika i korisnika raste, obuhvata mnoge afričke televizije (na francuskom, engleskom ili portugalskom jeziku) i pomaže u daljoj svetskoj distribuciji dela i programa snimljenih u Africi i drugim slabije razvijenim delovima sveta. U istom periodu nastaje i ideja o stvaranju Francuskog kanala za međunarodno informisanje /Chaîne française d'information internationale, CFII/, koji bi bio konkurentan poput Bi-Bi-Sija ili Si-En-Ena. Po rečima tadašnjeg francuskog predsednika Širaka /Jacques

Chirac/, Francuska mora biti aktivnija u borbi za veće prisustvo u domenu slika i informacija, šireći tako svoj pogled na svet, pa je ovaj međunarodni francuski kanal počeo sa radom krajem 2006. pod nazivom France 24. Program se emituje na francuskom, engleskom i arapskom jeziku, pokriva sve oblasti ljudskog delovanja, a bavi se, kako zbivanjima u samoj Francuskoj i Evropi, tako i onim što se dešava na Bliskom i Srednjem istoku, u Africi, Americi, Aziji i na Pacifiku.

Kao oblik pomoći u oblasti kulture i kao garancija slobode štampe, Međunarodna organizacija frankofonije deluje u dva smera: razvijanje pluralizma u domenu informisanja i podržavanje lokalnih ruralnih radio stanica. Ove aktivnosti obuhvataju podršku dinamičnosti medija, posebno javnog servisa, kao i pomoć u konsolidaciji postojećih stanica, u nabavci novih instalacija, u jačanju korišćenja novih tehnologija i u stvaranju obrazovnih programa.

Nisu svi mediji u frankofonom svetu podjednako razvijeni, a razlikuje se i njihovo prisustvo u različitim delovima sveta. U frankofonom svetu razvijenog Zapada, a nešto manje i u zapadnoj i centralnoj Africi, digitalna štampa na francuskom jeziku veoma je razvijena; u Južnoj Americi, Aziji i Okeaniji prisutna su uglavnom izdanja francuskih diplomatskih i kulturnih predstavništava, dok je u centralnoj i istočnoj Evropi situacija veoma loša. Radio, kao najpopularniji i svima (pa čak i nepismenima) dostupan medij, gubi značaj u nekim posebno urbanim sredinama, u kojima jača korišćenje interneta. U Africi radio na francuskom jeziku služi prevashodno za informisanje, dok se ostale emisije sve više emituju na nacionalnim jezicima. U Kanadi audio-vizuelni programi na francuskom jeziku predstavljaju ukupno 30% emitovanog programa, dok se u SAD, Latinskoj Americi i Aziji uglavnom puštaju emisije iz produkcije Radio France International.

Četiri velika državna frankofona radija su: Radio France, Radio Suisse romande, Radio Canada, Radio-télévision belge d'expression française. Ove stanice, zajedno uzev, imaju preko 75 miliona potencijalnih slušalaca na više kontinenata, pa tako „velika frankofona četvorka“ predstavlja najvećeg proizvođača radio-emisija na francuskom. Televizija, kao najskuplji medijski sektor, poslednja se liberalizuje. Taj proces pomažu nove tehničke mogućnosti emitovanja i distribucije programa. U Africi se mnogi štampani mediji proširuju i u domen televizije; u severnoj Africi mnoštvo satelitskih antena omogućava prijem i arapskih i frankofonih kanala; u Kvebeku postoji 29 frankofonih televizijskih kanala, dok je u Latinskoj Americi prisutan uglavnom kanal TV5 Monde; u Laosu, Kambodži i Vijetnamu lokalne televizije

puštaju i programe na francuskom jeziku, a u Evropi se frankofoni kanali gledaju zahvaljujući kablovskom i satelitskom prijemu.

Postoje i stručna udruženja poslenika u oblasti medija, kao što su Međunarodni savet za radio i televiziju na francuskom jeziku /Conseil international des radios-télévisions, CIRTEF/, Zajednica televizija na francuskom jeziku /Communauté des télévisions francophones, CTF/, Frankofone državne radio stanice /Radios francophones publiques, RFP/, ali i udruženja koja im pružaju podršku u radu i razvoju, kao što su Međunarodna unija frankofone štampe /Union internationale de la presse francophone, UPF/ ili Međunarodno udruženje frankofone štampe /Association internationale de la presse francophone, AIPF/. Razmatra se ideja o stvaranju liste prisustva frankofonih medija u svetu, što bi bilo značajno za stručnjake u oblasti medija, ali i za građane frankofonog sveta, koji bi, kada putuju, mogli da znaju gde i koje programe na francuskom jeziku mogu da prate.

Najpoznatija frankofona novinska agencija svakako je Agencija Frans pres /Agence France-Presse/, osnovana još 1835, sa ciljem da informiše o najrazličitijim zbivanjima u čitavom svetu. To je najstarija novinska agencija u svetu, a danas i jedna od tri najveće, zajedno sa agencijama Asošijeted pres /Associated Press/ i Rojters /Reuters/. Ova agencija danas ima dopisništva u 165 zemalja, a njenih 2900 saradnika 24 sata dnevno izveštava na šest jezika i dnevno šalje čak 2000 sopstvenih, novih fotografija u svet. Budžet ove agencije iznosi više od 270 miliona evra¹⁷, broj klijenata koji koriste informacije ove agencije raste (na Srednjem istoku i u Aziji) ili ostaje nepromenjen svuda u svetu, osim u samoj Evropi, u kojoj broj korisnika opada, a agenciji se kao glavna primedba stavlja to što nije anglofona! Međutim, agencija svoje informacije ne distribuira isključivo na francuskom jeziku, pa se njen frankofoni uticaj može shvatati kao direktan (kada vesti šalje na francuskom jeziku) i indirektan (kada vesti šalje na nekom drugom jeziku, ali na takav način da preko njih prenosi i neke francuske i frankofone vrednosti).

Jedno od osnovnih sredstava informisanja u vezi sa Afrikom predstavlja Agencija panafrikan pres /Agence panafricaine de presse/, koja se bavi aktuelnim pitanjima i problemima života u Africi, a svoje izveštaje deli na dvanaestak rubrika; dok je Sifija internacional /Syfia International/ frankofonska agencija specijalizovana za probleme zemalja Juga, a od svog osnivanja, 1988. godine, okuplja deset nezavisnih agencija za štampu, organizuje stručno usavršavanje novinara kroz praktičan rad.

¹⁷ Svi ovi brojčani podaci podložni su promenama, a detaljnije i aktuelnije informacije mogu se dobiti na sajtu: <http://www.afp.com/fr>.

Prema nekim podacima sa početka ovog veka, u svetu živi šest i po milijardi ljudi koji imaju četiri i po milijarde radio-aparata, tri i po milijarde televizijskih aparata, dve milijarde mobilnih telefona i milijardu kompjutera.¹⁸ Potencijal je ogroman, ali se čini da ga Frankofonija nije dovoljno iskoristila, kao i da nema dovoljnu finansijsku podršku.

4. Zaključak

Francuski jezik kao maternji danas govori preko 220 miliona ljudi na svim kontinentima. U raznim oblicima poslovne i lične komunikacije koristi ga znatno veći broj ljudi, što znači da dve trećine govornika francuskog jezika nisu ni Francuzi ni Evropljani. Prema procenama MOF, a uzimajući u obzir demografske podatke i procene, sredinom 21. veka francuski jezik će imati 700 miliona govornika, od čega će preko 80% živeti u Africi. Otuda se više i ne postavlja pitanje da li postoji jedan francuski jezik ili više njih, niti se nastoji očuvati samo jedna jedina „prava“ varijanta i lingvistička norma. To je jezik koji se stalno menja, prilagođava, iznova stvara i koji, u spoju tradicionalizma i modernizma, izvornog i novonastalog, nalazi svoju snagu, lepotu i životnost. To je jezik sa bogatom istorijom, dobro strukturiran, slikovit. Polazeći od njega kao osnovnog instrumenta komunikacije, jedan Francuz, Marokanac, Haićanin ili Kanađanin pričaju o sebi i svom svetu, o specifičnostima svog geografskog i klimatskog mesta i okruženja. Noseći u sebi francusko jezičko i kulturno blago, svaki od njih dodaje nešto svojstveno sopstvenoj kulturi, svako od njih vidi svet drugačije. U tome i jeste bogatstvo francuskog jezika, koji u sebi skriva boje svih krajeva u kojima se govori. Kada ne bi u sebi nosio različite kulture, francuski jezik ne bi ni bio sposoban da prenosi i oslikava različite svetove, pa bi polako gubio svoju gipkost i životnost. Mogućnost da se, preko francuskog jezika, upoznajemo sa francuskom kulturom, a potom i sa kulturama drugih frankofonih zemalja na svim kontinentima, otvara nam nove horizonte. Kako za upoznavanje drugih, tako i za prikazivanje sebe i svoje kulture drugim narodima u nekim manje ili više udaljenim krajevima. Mnogi i smatraju da je prednost francuskog jezika što nije koncentrisan u jednom delu sveta, već ga kao maternji ili zvanični jezik koristi veliki broj zemalja na pet kontinenata. Stoga i postoji više francuskih jezika, čak i jasnije nego što je to slučaj sa engleskim ili španskim jezikom. A mešanje francuskog i brojnih nacionalnih jezika (na francuskom se koristi termin *métissage*) ne treba da bude shvaćeno kao gubljenje identiteta ili iskvarenost francuskog jezika, već kao

¹⁸ *La mondialisation, une chance pour la francophonie*, Colloque au Sénat, dir. Dominique Wolton, Paris, 2006, str. 41–43.

mogućnost da se otvori duh i da se prikažu lokalne boje i posebni imaginarni svetovi. Konačno, i kao jedini način da jedan jezik nastavi da živi i postoji.

Važno je favorizovati razvoj različitih kultura kroz razmene i partnerstvo, omogućiti ljudima iz malih i manje razvijenih zemalja da iskažu svoju kreativnost, a ne da postoji ponuda isključivo iz industrijski razvijenih zemalja koja teži unifikaciji. Frankofonija danas jeste jedan kvalitativno drugačiji oblik mondijalizacije (u anglosaksonskim izvorima upotrebljava se pojam globalizacije), novi pokušaj da se uspostave odnosi između politike, kulture, obrazovanja, trgovine, ekonomije i komunikacija, a frankofone države i narodi ujedinjeni su u poštovanju demokratije i ljudskih prava.

Zaključujući ovaj pregled frankofonih kulturnih manifestacija i medija, primećujemo da Francuska i čitav frankofoni prostor, zapravo, poseduju resurse i adute kojih nisu svesni u dovoljnoj meri i čije prednosti ne koriste. Nalaze se na nekoj vrsti raskršća: ili će se zaustaviti na ovome što je već postignuto i zatvoriti se, ili će, prihvatajući izazov mondijalizacije, promeniti brzinu, stil i boju.

Imajući u vidu osnovne ideje i načela Frankofonije koji se odnose na očuvanje raznolikosti i jezičkih i kulturnih identiteta svih, posebno malih naroda, smatramo da je u interesu naše zemlje da aktivnije učestvuje u raznim projektima Međunarodne organizacije frankofonije. Možda bi se na taj način naša sredina lakše borila protiv shvatanja kulture kao robe, koncepta koji je u manjoj ili većoj meri nametnut čitavom svetu, pa i nama. Upravo protiv ovakvog shvatanja kulture kao proizvoda namenjenog što većoj zaradi od prodaje i izvoza, i želje da se i u toj oblasti nametne zakon ekonomski jačeg i agresivnijeg, bori se Međunarodna organizacija frankofonije. Jedna od pobeda u toj borbi, ali samo jedna u nizu onih koje treba izvojevati, jeste donošenje Konvencije o zaštiti i unapređenju raznolikosti kulturnih izraza 2005. godine. Potrebno je da sve zemlje potpisnice ove Konvencije, uključujući i Srbiju, koja ju je ratifikovala 2009, zaista u svim segmentima kulturnih aktivnosti poštuju njene odredbe i u delo sprovode postavljene ciljeve. Mora se i kod nas razviti svest o tome da se u eri težnji ka višejezičnosti ne sme dopustiti jednojezičnost i dominacija samo jedne kulture (koja je danas zasnovana na prihvatanju robe i novca ne samo kao vrhunske već često i kao jedine vrednosti), pri tom u mnogo čemu različite od naše. Izlaz jeste u istinskoj višejezičnosti kako pojedinaca, tako i društva, i u multikulturalnosti. A naša sredina mora još mnogo toga da uradi na osavremenjivanju i učvršćivanju jezičke politike koja podržava jezičku i kulturnu raznolikost.

Literatura

- Bleys, O. (2010). *Voyage en francophonie*. Paris: Éditions Autrement.
- Vujović, A. (2014a). *Frankofonija u svetu i kod nas*. Beograd: Učiteljski fakultet.
- Vujović, A. (2014b). Kulturna politika Francuske. *Teme*, 1/14, 391-404.
- La langue française dans le monde 2010* (2010). A. Wolff et J. Gonthier (réd). Paris: Éditions Nathan.
- La mondialisation, une chance pour la francophonie* (2006). Colloque au Sénat, dir. Dominique Wolton. Paris.
- Poissonnier, A. et Sournia, G. (2006). *Atlas mondial de la francophonie – Du culturel au politique*. Paris: Éditions Autrement, Coll. Atlas/Monde.
- Francophonie et mondialisation* (2008). Anne-Marie Laulan et Didier Oillo (réd). Paris: CNRS Éditions.

Résumé

LES MANIFESTATIONS CULTURELLES ET LES MÉDIAS FRANCOPHONES

La diversité linguistique et culturelle est une des principales caractéristiques du monde contemporain. On parle de la diversité culturelle et de son importance pour le développement de la démocratie et de la créativité. Ensuite on présente l'Organisation internationale de la francophonie (OIF) qui est, pour de nombreux pays, une des voies de leur intégration à la communauté internationale. Mais elle incarne aussi la différence par rapport à la superpuissance mondiale, une langue autre, une autre pensée, un discours alternatif sur le monde. Le français est apparu, dans bien des endroits du monde où il est peu pratiqué, comme le point commun entre des pays qui réfléchissent ensemble à une « autre mondialisation ». 2005-2006 sont des années où les structures qui incarnent l'OIF s'efforcent de mieux s'organiser, où on adopte, dans le cadre de l'Unesco, la Convention internationale sur la diversité culturelle qui vise à protéger les biens, les créations et les échanges culturels de la simple loi du marché et à promouvoir la coopération culturelle. L'OIF est devenue un acteur reconnu sur la scène internationale et le phénomène de la mondialisation, loin de la condamner, l'a poussée ces dernières années à se redéfinir et à s'affirmer comme jamais.

La Francophonie n'est pas un combat du passé, elle est au cœur des défis du XXIe siècle. Son ambition ne se réduit pas à une simple finalité linguistique. La langue exprime la diversité des cultures et des identités, porte des valeurs et des convictions. L'enjeu linguistique et culturel est devenu un enjeu politique majeur de ce siècle. Adhérer à l'OIF représente le partage de valeurs culturelles, démocratiques et une alternative à l'hégémonie économique et à la pensée unique. D'où le soutien apporté par l'Organisation internationale de la francophonie (la Francophonie) au combat en faveur de la diversité des expressions culturelles définie par une convention de l'Unesco en 2005. La Francophonie ne peut pas intervenir sur tous les fronts, mais elle s'implique dans tout ce qui peut contribuer à bâtir un monde plus juste et ses interventions sont centrées autour de quatre grandes axes:

- la promotion de la langue et de la diversité culturelle;
- la promotion de la paix, de la démocratie et des droits de l'homme;
- l'appui à l'éducation, à la formation, à l'enseignement supérieur et à la recherche;
- la coopération au service du développement durable.

Son action pour la promotion du français s'est recentrée sur des domaines jugés cruciaux pour l'avenir : les nouvelles technologies de l'information, l'audiovisuel, les échanges universitaires dans de nombreuses disciplines, les sciences, la diplomatie etc.

Cependant, il est temps de promouvoir de nouvelles représentations du français, comme langue d'une mondialisation combattant les inégalités de développement et favorisant la diversité culturelle, comme langue ouverte à forte vitalité et poly centrée, comme langue de la réussite socioéconomique. La mondialisation peut être une chance pour la francophonie sous plusieurs conditions : d'abord la reconnaissance et la promotion de la diversité culturelle et le refus de l'uniformisation, ensuite la libre circulation des personnes et des biens et enfin la solidarité entre les plus riches et les plus démunis. La francophonie doit agir prioritairement sur trois secteurs : l'enseignement, l'économie et le travail, les industries culturelles et la communication. Le bon fonctionnement de la francophonie repose sur trois conditions : le partage d'une langue, des valeurs communes et des pratiques communes.

On parle aussi de nombreuses manifestations culturelles de la Francophonie qui ont lieu sur cinq continents où la langue française est parlée. Ensuite on présente les médias francophones et explique certaines différences concernant leur réception dans le monde. Vu l'importance des médias dans les sociétés modernes, on propose quelques solutions concernant le rôle des médias pour l'avancement de la Francophonie : créer de véritables réseaux internationaux puissants capables d'affronter la concurrence et d'installer le français dans l'espace médiatique et culturel mondial; trouver une façon d'agir efficacement sur le citoyen français afin qu'il comprenne mieux l'importance de la Francophonie; exploiter davantage le potentiel de nouvelles technologies, multiplier les forums et les plateformes qui facilitent les échanges et les rapprochements entre les francophones.

Dans la conclusion on souligne l'importance d'une meilleure coopération entre notre pays et l'OIF, ainsi que le besoin d'une politique linguistique et culturelle plus efficace et mieux organisée.

Mots clés: francophonie, diversité culturelle, manifestations culturelles, médias.